

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı :12002.....

Tarih :22.05.2025.....

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

S ve Y Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarının Kapatılması Hakkında Kanun Teklifim gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımla arz ederim.22/05/2025

Öznur Bartin
Hakkâri Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	İnsan Haklarını İnceleme
Esas Komisyon	Adalet
Tarih: 26-5-2025	Esas No:2/3143

T B M M KANUNLAR ve KARARLAR BSK.LİĞİ
22 Mayıs 2025
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
22 Mayıs 2025
1633209

GENEL GEREKÇE

Son yıllarda ülkemizin ceza infaz sisteminde yaygınlaşan S ve Y Tipi Yüksek Güvenlikli ceza infaz kurumları, ağır izolasyon, tecrit ve sistematik hak ihlalleriyle kamuoyunun gündemine oturmuştur. Bu cezaevleri, mahpusların insan onuruna uygun yaşam koşullarından mahrum bırakıldığı, temel haklarının ihlal edildiği yapılar olarak öne çıkmaktadır. Mimari yapıları ve infaz rejimi, yüksek güvenlik gerekçesiyle aşırı tecrit politikalarına dayanmakta, ancak bu yaklaşım mahpusların yaşam hakkı başta olmak üzere birçok temel hakkını ciddi biçimde tehdit etmektedir.

Bu cezaevlerinde gözlemlenen genel uygulamalar şu şekildedir: Mahpuslar tek kişilik hücrelerde tutulmakta; ağırlaştırılmış müebbet infaz rejimi koşullarına tabi tutulmaktadır. Hücrelerde havalandırma bulunmamakta, mahpuslar günde yalnızca bir saat süreyle, doğrudan hücreye bağlı olmayan, yağmurdan ya da güneşten korunma imkânı bulunmayan üst kat havalandırma alanına çıkarılmaktadır. Hücre pencereleri tel örgülerle kapatılmış olup, gün ışığı geçişi engellenmektedir. Mahpuslar 24 saat boyunca kameralarla izlenmekte, hücre kapıları yalnızca elektronik sistemle açılmaktadır. Aile ziyaretleri bireysel olarak gerçekleştirilmekte, mahpusların diğer mahpuslar ve ailelerle sosyal teması engellenmektedir.

İnsan Hakları Derneği (İHD) ve Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST) tarafından yayımlanan 2024 yılına ait raporlar, bu kurumlarda özellikle hasta mahpusların tedaviye erişiminde ciddi sorunlar yaşandığını ortaya koymaktadır. Kelepçeli muayene dayatmaları, hastane sevklerinin keyfi biçimde engellenmesi ve sağlık hizmetlerine erişimin bilinçli olarak kısıtlanması sonucu birçok mahpus yaşamını yitirmiştir. İHD verilerine göre, 2024 yılı içerisinde çok sayıda ağır hasta mahpus S ve Y tipi cezaevlerinde tutulmuş, onlarca hasta mahpus da yaşamını yitirmiştir.

Bu cezaevlerinde mahpuslar çoğunlukla 23 saat boyunca tek kişilik hücrelerde tutulmakta, diğer mahpuslarla hiçbir sosyal temas kuramamaktadır. Günlük açık havaya çıkış süresi yalnızca bir saatle sınırlıdır. Hücreler, dar, gün ışığı almayan, yetersiz havalandırmalı ve sürekli gözetim altında olan alanlardır. Bu koşullar uzun vadede depresyon, anksiyete, halüsinasyonlar ve intihar eğilimleri gibi ciddi ruhsal ve bilişsel sorunlara neden olmakta; uluslararası literatürde “psikolojik işkence” olarak tanımlanmaktadır. Tecridin uzun süreli ve sistematik biçimde uygulanması, insan haklarına aykırı kabul edilmekte ve bu uygulamaların sonlandırılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Kamuoyunda bu cezaevleri “tabutluk” ya da “kuyu tipi hapisane” olarak tanımlanmakta, insanlık dışı uygulamaların sembolü olarak görülmektedir. Uzmanlar, kuyu tipi cezaevlerinin insanları imha etmeye yönelik inşa edildiğini belirtip; F tipi cezaevlerinden sonuç alamadığını düşünen iktidarların, daha ağır koşullara sahip bu cezaevlerini devreye soktuğunu ifade etmektedir. Hasta mahpuslar bu cezaevlerinde tedavi edilmek yerine ölüme terk edilmekte; kelepçeyle yatağa bağlanan mahpuslar daha ağır koşullarda yaşamak zorunda bırakılmaktadır.

Bu insanlık dışı uygulamalara karşı, 2025 yılı itibariyle çeşitli cezaevlerinde mahpuslar açlık grevi eylemleriyle direniş göstermektedir. R, S ve Y Tipi Yüksek Güvenlikli cezaevlerinin kapatılması, sevk uygulamasının son bulması, ağır hasta mahpusların serbest bırakılması ve sevk taleplerinin kabul edilmesi talebiyle 9 mahpus açlık grevindedir. Antalya Yüksek Güvenlikli Cezaevi’nde Sercan Ahmet Arslan 183, Mulla Zincir 159, Serkan Onur Yılmaz 162 ve Ayberk Demirdöğen 42 gündür; Sincan Yüksek Güvenlikli Cezaevi’nde Baki Can Işık 123, Mithat Öztürk 67, Hasan Ali Akgül ve Ali Aracı 62 gündür açlık grevinde. Tekirdağ Çorlu Yüksek Güvenlikli Cezaevi’nde Fikret Akar 22 gündür aynı taleplerle eylemini sürdürmektedir. Baki Can Işık’ın annesi Yurdagül Güneş ise oğlunun taleplerine destek olmak amacıyla başlattığı açlık grevinde 110’uncu güne ulaşmıştır.

Ceza infaz sisteminin temel amacı, mahpusların topluma kazandırılması ve rehabilitasyonu olduğu öne sürülse de ülkemizdeki mevcut ceza anlayışı, bu hedefin oldukça uzağında kalmaktadır. Özellikle S ve Y tipi cezaevleri, mahpusları toplumsal yaşamdan bütünüyle yalıtın, onları fiziksel ve psikolojik açıdan çökerten yapılar haline gelmiştir. Bu cezaevleri, rehabilitasyon ve toplumsal uyum yerine, izolasyon ve cezalandırmayı esas alan bir mantıkla işletilmektedir. İnsan hakları savunucuları ve sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanan çok sayıda raporda da vurgulandığı üzere, bu kurumlar özellikle politik mahpuslara yönelik sistematik baskı ve yıldırma politikalarının aracı haline gelmiştir.

Anayasa'nın 17. maddesi, herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkını güvence altına alırken; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 3. maddesi kötü muamele ve işkence yasağını mutlak bir biçimde düzenlemektedir. Birleşmiş Milletler Mandela Kuralları, tecridin yalnızca son çare olarak, geçici ve denetlenebilir biçimde uygulanabileceğini belirtmektedir. Buna rağmen, S ve Y tipi cezaevlerinde tecrit uygulamaları kalıcı ve cezalandırıcı bir yöntem haline gelmiştir.

Uluslararası bilimsel çalışmalar da bu durumu desteklemektedir. Örneğin, Craig Haney'in 2003 tarihli araştırmasına göre, uzun süreli izolasyona maruz kalan bireylerin yarısı depresyon, üçte biri ise intihar eğilimi geliştirmektedir. Bu bulgular, S ve Y tipi cezaevlerinde uygulanan izolasyonun insanlık dışı boyutlara ulaştığını göstermektedir.

2025 yılı itibariyle Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de 395 ceza infaz kurumu bulunmaktadır ve bu kurumların toplam kapasitesi 299 bin 940 kişidir. Ancak aynı yıl içinde hapishanelerde tutulan mahpus sayısı 384 bin 216'ya ulaşmış, kapasite fazlası 82 bin 819 kişiye çıkmıştır. Aynı yıl içinde tutuklu sayısı 291 bin 760'tan 92 bin 456 kişi artış göstermiştir. Bu artış, özellikle hukuki gerekçeden yoksun tutuklamaların arttığını ve kapasite sorununun ciddi bir boyuta ulaştığını ortaya koymaktadır.

5 Aralık 2024 tarihinde açıklanan resmi verilere göre 2024 yılı içerisinde 709 mahpus, hastalık nedeniyle yaşamını yitirmiştir. Ancak bu sayının yalnızca yüzde 4,5'inin kamuoyuna yansıdığı anlaşılmakta, geri kalan vakaların ise dış dünyadan gizlendiği görülmektedir. Bu durum, hapishanelerde yaşanan hak ihlallerinin büyük ölçüde örtbas edildiğini göstermektedir. Ülke genelinde yalnızca İHD'nin tespit edebildiği kadarıyla 1.500'ün üzerinde hasta mahpus bulunmaktadır.

S ve Y Yüksek Güvenlikli cezaevlerinde yaşanan hak ihlalleri, ceza infaz sisteminin adalet sağlamaktan çok cezalandırma işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Bu cezaevlerinin kapatılması, mahpusların insan onuruna uygun koşullarda tutulabilecekleri ceza infaz kurumlarına nakledilmesi ve ülkenin ceza infaz sisteminin insan hakları temelli bir anlayışla yeniden yapılandırılması, anayasal yükümlülüklerin ve uluslararası taahhütlerin bir gereğidir.

Bu kanun teklifimizle birlikte, S ve Y Tipi Yüksek Güvenlikli cezaevlerinde mahpuslara yönelik ağır tecrit, izolasyon ve sistematik hak ihlallerine son verilmesi; hasta mahpusların yaşam hakkının korunması, ceza infaz kurumlarının insan onuruna uygun koşullarda faaliyet göstermesi ve ceza adalet sisteminin evrensel insan hakları normları çerçevesinde yeniden yapılandırılması hedeflenmektedir. Bu düzenleme ile cezaevleri, topluma kazandırmayı esas alan bir yaklaşımla dönüştürülmeli; mahpusların temel hakları güvence altına alınmalıdır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- S ve Y tipi kapalı ceza infaz kurumları, mahpusların üzerinde uygulanan yoğun tecrit ve izolasyon uygulamaları nedeniyle ciddi hak ihlallerine yol açmaktadır. Bu cezaevlerinde, mahpuslar uzun süreli yalnızlık, düşük etkileşim ve psikolojik baskılarla karşı karşıya kalmaktadır. İnsan hakları ihlallerini önlemek ve daha insani bir ceza infaz sistemi oluşturmak amacıyla bu kurumların kapatılması gereklidir. Türkiye'nin uluslararası insan hakları yükümlülükleriyle uyum sağlamak adına, ceza infaz kurumlarının daha adil ve insana yakışır bir şekilde düzenlenmesi önem arz etmektedir.

MADDE 2- S ve Y tipi ceza infaz kurumlarının kapatılmasının ardından, bu kurumlarda geçmişte yaşanan hak ihlallerinin tespiti ve değerlendirilmesi önemlidir. Bu bağlamda bağımsız bir izleme ve araştırma komisyonunun kurulması, mağduriyetlerin belirlenmesi ve hukuki sorumlulukların ortaya konması açısından kritik bir adımdır. Komisyon, uygulanan infaz rejimlerinden kaynaklanan ihlallerin çözülmesi, şeffaflık sağlanması ve cezaevleri sisteminin iyileştirilmesi için etkin bir rol üstlenecektir. Ayrıca, bu komisyonun raporlarının kamuoyu ile paylaşılması, toplumsal denetimin güçlendirilmesini sağlayacaktır.

MADDE 3- Uzun süreli tecrit ve hücre tipi ceza infaz rejimlerinin, mahpusların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebileceği, hatta bu tür uygulamaların cezanın amacı olan topluma kazandırma işlevini yerine getirmediği bilimsel olarak da kanıtlanmıştır. Uluslararası insan hakları standartları, cezaevlerinde aşırı izolasyon uygulamalarının sadece istisnai ve geçici durumlar için geçerli olmasını öngörmektedir. Bu nedenle, hücre tipi ve uzun süreli tecrit uygulamalarına dayalı infaz rejimlerinin yasaklanması, adaletin ve insan haklarının korunması açısından zorunlu hale gelmiştir.

MADDE 4- S ve Y tipi ceza infaz kurumlarının kapatılmasının ardından mahpusların başka ceza infaz kurumlarına nakli, onların insan onuruna uygun koşullarda barındırılmalarını sağlamak için gereklidir. Nakil işlemleri, hükümlülerin ailevi bağları, sağlık durumu ve sosyal ilişkileri göz önünde bulundurularak yapılmalıdır. Bu, cezanın infazının insan haklarına saygılı bir şekilde yerine getirilmesini sağlarken, mahpusların rehabilitasyon sürecine de katkıda bulunacaktır. Ayrıca, nakil işlemlerinin insani ve adil bir biçimde gerçekleştirilmesi, ceza infaz sisteminin reformist bir yaklaşım benimsemesini pekiştirecektir.

MADDE 5- Yürürlük maddesidir.

MADDE 6- Yürütme maddesidir.

S VE Y TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMLARININ KAPATILMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ

S ve Y tipi kapalı ceza infaz kurumlarının kapatılması

MADDE 1- (1) Türkiye genelinde faaliyette olan tüm S ve Y tipi kapalı ceza infaz kurumları kapatılmıştır.

Hak ihlallerini izleme ve araştırma komisyonu

MADDE 2- (1) Bu Kanun uyarınca kapatılan ceza infaz kurumlarında uygulanan infaz rejiminden kaynaklı hak ihlallerini tespit etmek amacıyla, Adalet Bakanlığı tarafından, bağımsız bir izleme ve araştırma komisyonu oluşturur.

(2) Komisyonun kimlerden oluşacağı, çalışma usul ve esasları ile komisyon tarafından hazırlanacak rapora ilişkin hususlar Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanacak yönetmelik ile belirlenir.

(3) Komisyonun raporu kamuoyuyla paylaşılır.

İnfaz rejimi

MADDE 3- (1) Hapis cezalarının infazında, hücre tipi veya uzun süreli tecrit uygulamalarına dayalı infaz rejimleri uygulanamaz.

Nakil işlemleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu Kanun uyarınca kapatılan ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler; aile bütünlüğü, sağlık durumu ve sosyal ilişkileri dikkate alınarak insan onuruna uygun koşulları sağlayan ceza infaz kurumlarına nakledilir.

Yürürlük

MADDE 5- (1) Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 6- (1) Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.